

Kulturhistorisk rapport

Støvring Ådale, Odderen

Boplads fra yngre stenalder, yngre
bronzealder og førromersk jernalder.

Brandgrav fra førromersk jernalder.

J.nr. ÅHM 6454

September 2016

Ved arkæolog Marie Vang Posselt

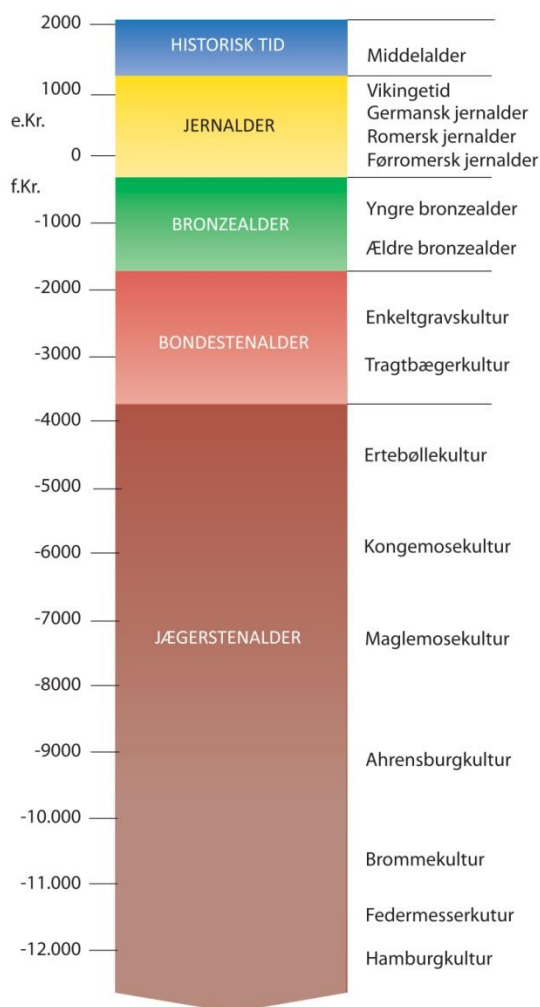
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	5
Sammenfatning og perspektivering	9
Udgravningsdata.....	10

Indledning

På et 1,5 ha stort udgravningsfelt udgravede Nordjyllands Historiske Museum i sommeren 2015 en spredt bebyggelse fra yngre bondestenalder (2400-2100 f.Kr.), og fra yngre bronzealder og førromersk jernalder (900 f.Kr.-år 250 f.Kr.). I alt blev 26 oldtidsbygninger udgravet, hvortil kom en urnebrandgrav fra førromersk jernalder med brændte menneskeknogler og en lancespids af jern (ca. 400 f.Kr.).

Især to store huse fra bondestenalderen havde arkæologisk interesse, da deres grundrids vidner om en arkitektur, der indtil nu har været ukendt i vores område.

Undersøgelsens baggrund

Da Rebild Kommune stod for at skulle udstykke et 8,5 ha stort område til parcelhusgrunde, kvarteret Odderen, foretog Nordjyllands Historiske Museum i vinteren 2015 en forundersøgelse af det berørte område. På baggrund af resultaterne fra forundersøgelsen blev områder med oldtidsfund indkredset, og udgravningerne af oldtidsminderne udførtes over sommeren samme år.

Det sidste årti har museet foretaget talrige arkæologiske undersøgelser i den nordøstlige udkant af Støvring by pga. byudvidelser. Hele byudvidelsesområdet kaldes Støvring Ådale og omfatter både institutionsområder og private og kommunale boligområder. Det er især inden for de senere år, at byudviklingen har taget fart med talrige arkæologiske undersøgelser som følge. Sammenlagt har museet undersøgt omkring 68 ha, hvor især det store antal bebyggelser fra yngre stenalder, yngre bronzealder og førromersk jernalder springer i øjnene.

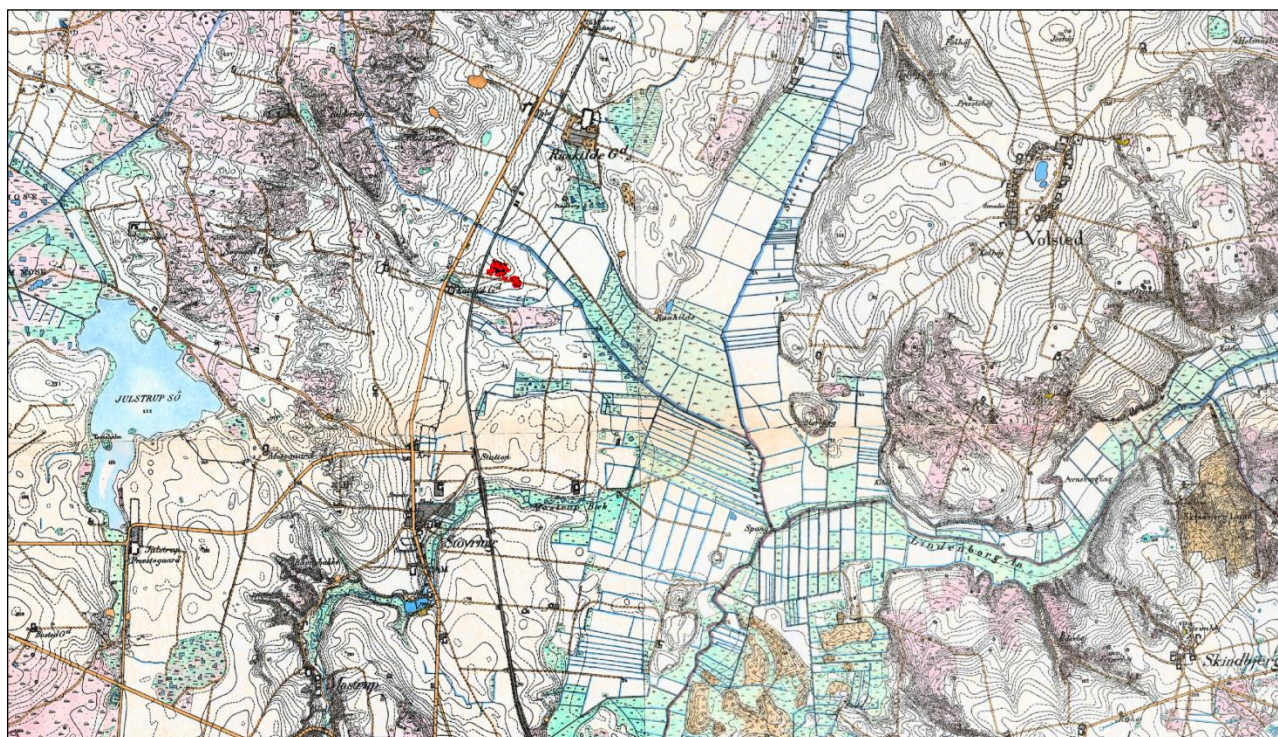
Figur 1. Undersøgelsesområdet øverst mod nordøst samt søgegrøfter og udgravningsfelter fra tidligere års arkæologiske undersøgelser. © Kort og matrikelstyrelsen.

Lokalområdet i oldtiden

Den undersøgte boplads er beliggende på et bredt næs, der skyder ud i Skiveren Ådal mod øst. Mod nord og syd er næsset afgrænset af små vandløb, der er forårsaget af lokale smeltevandfloder, der i istiden skar sig ned i gennem landskabet med udløb i Skiveren- og Lindenberg Ådale mod øst. De lokale næs præger hele byudviklingsområdet Støvring Ådale, og med de tilknyttede vandløb, vådområder og engområder skaber de i dag de naturskønne områder, der gør udstykningsarealerne særligt attraktive.

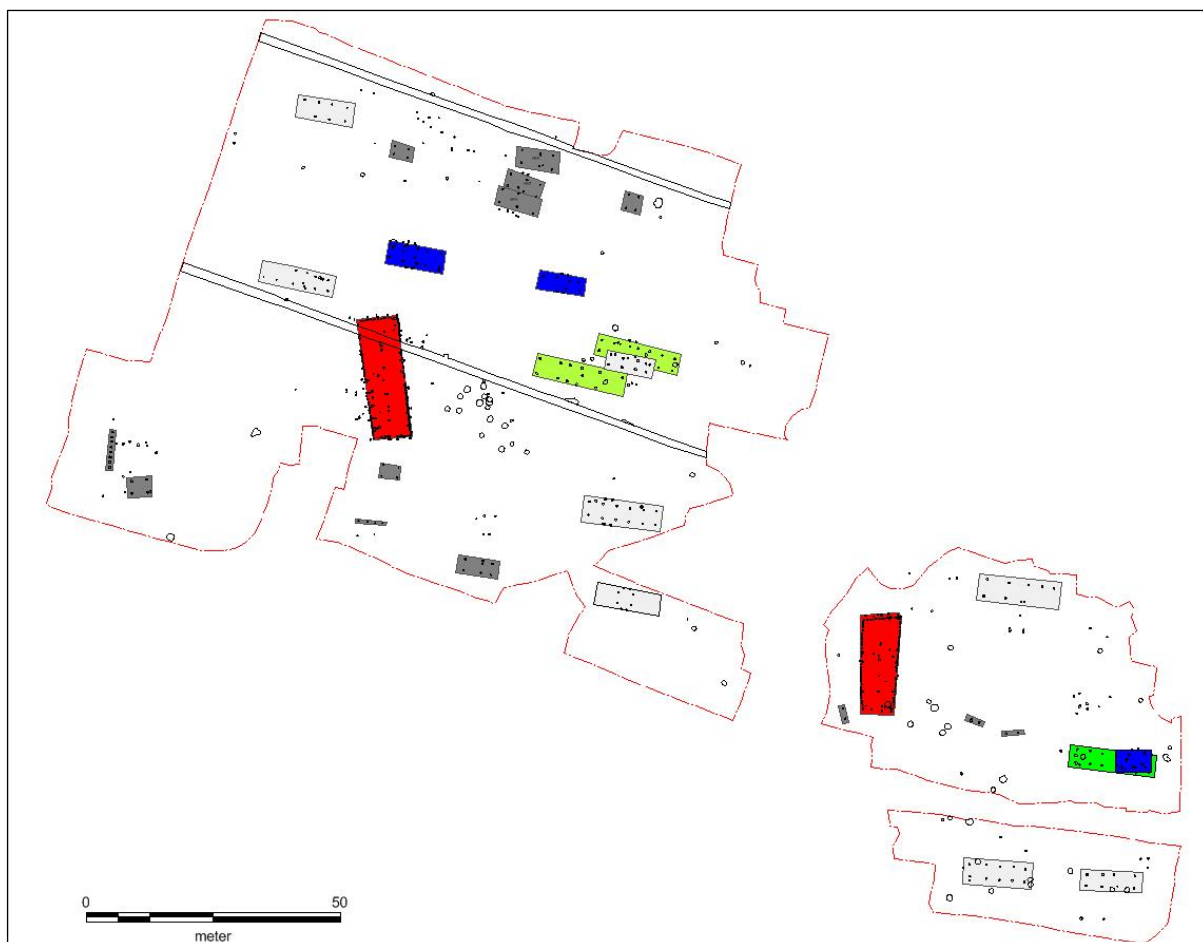
I oldtiden skabte landskabet gode betingelser for bebyggelse med de mange muligheder for at udnytte vandvejene mod både nord, syd og øst og med mulighed for fiskeri i åerne og udbredt kvæghold på engområderne. Derfor er der fundet en del bebyggelse fra især yngre bronzealder og førromersk jernalder på de næs, hvor de moderne boligområder Odderen, Bæveren og Kronhjorten er under udvikling i dag.

Her er også fundet flere spredte hustomter fra bondestenalderen. Bondestenalderen er en lang periode, der strækker sig over 2000 år fra ca. 4000 f.Kr. til 1800 f.Kr, og i Støvring Ådale har vi hustomter, der viser, at området var beboet igennem store dele af perioden. Særligt er der fundet spændende stenaldershuse på Bæveren, Kronhjorten og Odderen.

Figur 2. Historisk kort der afspejler de topografiske forhold ved bopladsen inden anlæggelsen af den moderne bebyggelse. © Kort og matrikelstyrelsen.

Undersøgelsens resultater

Figur 3. Udgravningsfeltet med alle oldtidshustomter markeret. Rød = de to store huse fra bondestenalderen. De øvrige farver er bygninger fra yngre bronzealder og førromersk jernalder. De mørkegrå er små udhuse.

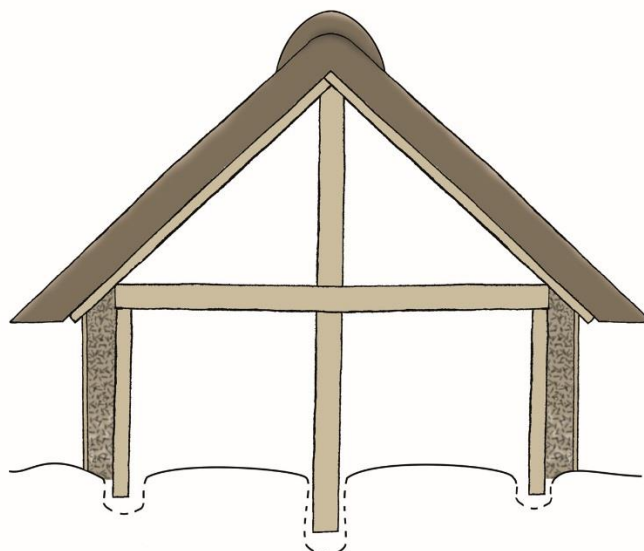
Figur 4: Oversigtsplan over de arkæologiske udgravninger med udstykningsplanen som baggrund.

Ved undersøgelsen fremkom resterne af 26 bygninger fra yngre bondestenalder, yngre bronzealder og førromersk jernalder.

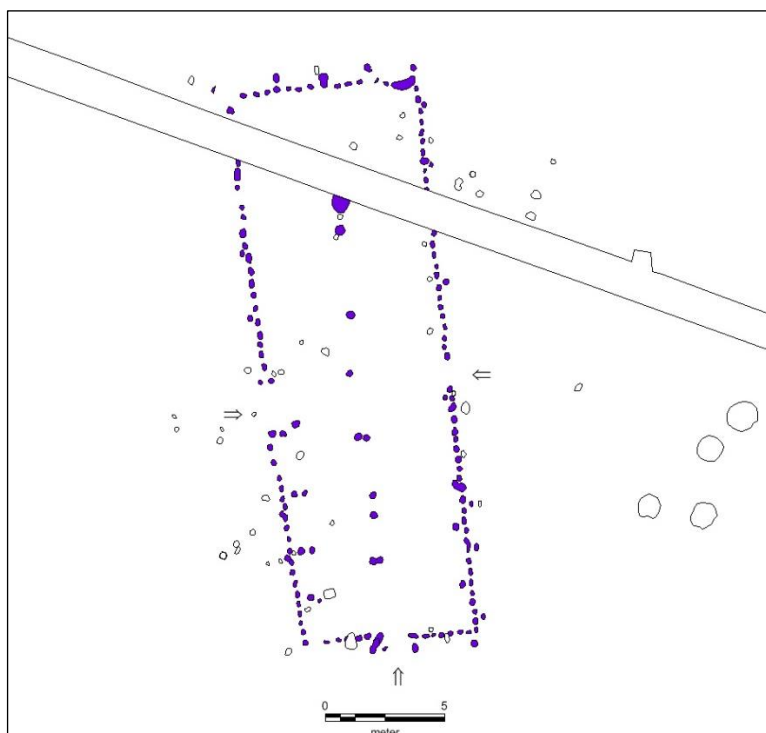
De to ældste bygninger er fra yngre stenalder, ca. 2400-2100 f.Kr., og den ene har sikkert afløst den anden. Det var store huse på 8 x 24 meter, hvis enorme tag hvilede på en lang række af kraftige stolper, der stod ned igennem midten af huset. Deraf opstod en to-skibet konstruktion, som var almindelig gennem bondestenalderen og ind i starten af bronzealderen. Væggene på de to huse var bygget særligt kraftige med indre og ydre støttestolper, så de ikke blev presset ud af af tagets vældige vægt.

Det toskibede hus

I et toskibet huse bæres taget af en enkelt række stolper, placeret i husets længderetning. Hustypen kaldes toskibet, da det i tværsnit kan opdeles i to dele. Hustypen kaldes også midtsulehus, idet stolperne i midten af huset (sulerne) bærer tagets vægt.

I den kraftige vægkonstruktion ser vi starten til det, der i løbet af den tidlige bronzealder udviklede sig til den tre-skibede huskonstruktion, som er næsten enerådende gennem resten af bronzealderen og jernalderen, helt op til den tidligste middelalder. Den treskibede konstruktion ser vi i udgravningens huse fra bronzealderen og jernalderen.

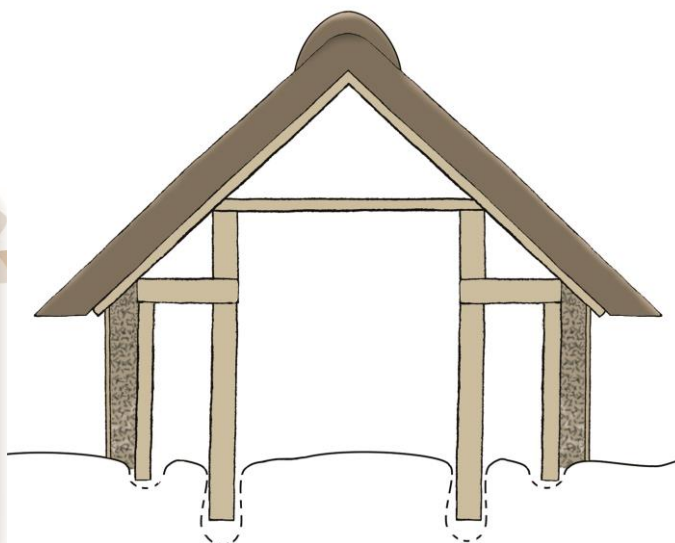

Figur 5: Et af de to store, toskibede huse fra bondestenalderen. Ned i gennem huset løber de indre tagbærende stolpehuller. Rundt omkring dem løber den solidt byggede væg. Husets tre indgange er markeret med pile.

På udgravningen er der fundet 15 huse fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder, der hver repræsenterer en lille gårdenhed. Flere af dem har haft små staklader eller et udhus tilknyttet. Dem er der også fundet rester af. Husene ligger spredt over næsset og ser ud til at have afløst hinanden mere eller mindre kontinuert, så næsset har været beboet igennem flere århundreder af et par samtidige gårde.

Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Koge- og ildgruber er der fundet næsten 50 af på udgravningen. De er typiske for bronzealderen og ældste del af jernalderen og har været benyttet i forbindelse med tilberedning af fx en steg, der er omgivet af opvarmede sten i en lav nedgravning (grube), der sluttelig tildækkes med græstørv. Kogegruberne blev ikke anvendt til almindelig hverdagsmad. Så ville vi finde dem i tusindvis på hver udgravning. De blev kun brugt ved særlige lejligheder.

Figur 6: Et udgravningsbillede fra Odderen. Sådan finder vi oftest kogegruberne. Rundt i kanten ses trækullet, der er resterne af det bål, man opvarmede de store sten ved. Heri lå stegen.

Sammenfatning og perspektivering

Alle de huse, der er udgravet på Odderen, indgår i en større bebyggelse, der spreder sig over de næs, hvor også Bæveren, Grævlingen og Kronhjorten ligger i dag.

Af helt særlig faglig interesse er de to huse fra yngre bondestenalder. Nordjyllands Historiske Museum har aldrig tidligere udgravet huse magen til, og tilmed er der i området fundet flere forskellige huse fra bondestenalderen. Pga. det lange tidsspænd har de ikke alle været samtidige, men det er tydeligt, at de naturlige transportkorridorer i form af ådalene har gjort det attraktivt at bo her. Det er sjældent, at vi finder så mange underperioder fra bondestenalderen repræsenteret på det samme sted. En del af fundene er fra underperioder, hvorfra vi endnu kender ganske lidt til bebyggelsesmønsteret. Herunder også de nye huse fra Odderen, der er et uventet, men meget velkomment, bidrag til vores viden om stenalderkulturernes udvikling i Nordjylland.

Gårdene fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder var samtidige med gårde på de øvrige næs i Støvring Ådale-området. De var ikke store landsbyer, men en enkelt eller to samtidige gårde på hvert næs, der rykkede rundt i landskabet. Det spredte bosættelsesmønster er helt typisk for perioden.

Gårdene fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder er de yngste, der kendes på de store næs, der strække sig ud mod ådalen. Men menneskene forlod ikke området. Blot samlede bebyggelsen sig og rykkede sig ind mod bunden af næssene og landet mod vest. Under børnehaven og plejehjemmet på Kronhjorten er udgravet en boplads, der er en smule yngre end den spredte bebyggelse på Odderen. Det er sikkert beboerne i de spredte gårde på Kronhjorten, Grævlingen og Odderen, der har samlet sig i en lille landsby.

På Odderen fandtes også en urnegrav. Kremering var den almindelige begravelsesform i netop den del af bronzealderen og jernalderen, hvor bebyggelsen er fra. Ofte blev brandgraven placeret så højt oppe i datidens muldlag, at vi sjældtent finder dem i dag. De er pløjet i stykker for længst. Gravene indgår derfor i en særlig eksklusiv gruppe af bevarede grave i det nordjyske. I urnen lå talrige små brændte knoglestykker, en lancespids af jern, foruden trækul fra det bål, den døde blev brændt på.

Udgravningsdata

Støvring Ådale, Odderen

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6454
- Fund & Fortidsminder: 140703 sb 69
- Kulturstyrelsen jnr. 2014-7-24.02/NJM-0022
- Bygherre: Rebild kommune
- Undersøgt areal: 1,5 ha
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæologerne Andreas Hegner-Reinau, Kenneth Nielsen, Christian Klinge og Marie Vang Posselt
 - Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg